

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Hiiu maakonna kaitsealuste parkide ja puistu piirid” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse Hiiu maakonna nelja olemasoleva kaitsealuse pargi ja ühe puistu piire. Kaitse alla jäävate parkide ja puistu kehtivat kaitsekorda ei muudeta.

Parkide ja puistu piire muudetakse *LKS* § 13 lõike 1 alusel. Muudatused on tingitud vajadus ajakohastada objektide piire ja tagada loodusväärtuste parem kaitse. Muu hulgas arvatakse Kärkla linnapargi idaosast välja parkla ja Vaemla mõisa pargist tapamaja ning Sanglepa allee eraldatakse kogu ulatuses Suuremõisa mõisa pargist, piiritletakse ja jäetakse kaitse alla eraldi kaitstava loodusobjektina (puistuna).

Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Andres Miller (tel 503 6455, e-post andres.miller@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigussosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute, piiritlemise ja kaitse alt välja arvamise põhjendus

2.1. Kaitstavate parkide ja puistu piirid

Parkide piire muudetakse, et viia need vastavusse uuema aluskaardiga ja võtta pargi koosseisu kogu väärtuslik pargi osa. Parkide piiritlemisel on lähtutud põhimõttest kaitsta parki kui tervikut, sealhulgas nii pargi elus- (põlispuud, pargi puistu ja neist sõltuvad elustikurühmad) kui ka eluta (pargi planeering, pargi piirited, väikevormid ja muud kultuuriväärtused) väärtusi. Piiritlemisel on arvestatud, et alade piirid oleksid selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Välispiiride määramisel on võimaluse korral kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid orientiire, nagu veekogude kaldaid, teede servi, kõlvikute piire, aga ka mõõdistatud maaüksuste piire ja mõttelisi sirgeid.

Alleede piiritlemisel lähtuti looduslikest tingimustest, maastikuarhitekt Sulev Nurme väitest, et puu juurte ulatus on kaks kuni neli korda suurem puu võra ulatusest, ning Tallinna linnavolikogu on 2. septembri 2004. a määrusega nr 32 kinnitatud Tallinna linna kaevetööde eeskirjast. Selle eeskirja § 2 lõike 1 punktis 7 on esitatud puu elutegevuse tagamiseks piisava juurestiku kaitsevööndi arvutamise valem, milleks on puu rinnasläbimõõt sentimeetrites korda

0,12 võrdub kaitsevööndi raadius meetrites ($d_{1,3} \times 0,12 = r$). Sanglepa allee ja Suuremõisa vahtra-tamme puiestee põlispuude keskmine rinnasdiameeter on umbes 90 cm. Seega on puude juurestiku kaitseks vajaliku vähima vööndi ulatus u 11 m. Allee ja puiestee puuridade vahe on u 8 m (puude vahe reas on 6–7 m). Seetõttu on Sanglepa allee ja Suuremõisa vahtra-tamme puiestee ulatuseks kavandatud 15 m allee või puiestee telgjoonest. Selline ulatus peaks tagama kaitstavate puude elutegevuseks piisava juurestiku kaitse.

Kärdla linnapargi 2000. aastast (Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määruse nr 174 „Kaitsealuste parkide välispiiride kirjeldused” § 1 lõige 2) pärit piiri kirjeldus on järgmine: „Kärdla linnapargi välispiir (edaspidi piir) algab põhjaosas paigast, kus parki läbib kraav ristub Posti tänavaga, sealt kulgeb piir piki Posti tänavat kuni ristumiseni Uue tänavaga. Idapiir paikneb piki Uut tänavat kuni Nuutri jõeni. Pargi lõunapiiriks on Nuutri jõgi ja läänepiiriks kuivenduskraav, mis algab Nuutri jõest ja kulgeb Posti tänavani.” Piirikirjelduse tühistas Vabariigi Valitsuse 29. juuni 2006. a määrus nr 151 „Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piirid”, mille lisas esitati pargi skeem Eesti põhikaardil mõõtkavaga 1 : 5000.

Kärdla linnapargi uueks piiriks on edelas jätkuvalt Nuutri jõe paremkallas. Pargi lääneosas ühtib pargi piir katastripiiriga. Pargi kirdepiir kulgeb mööda Posti tänava teekatte lõunaserva kuni 50 m-ni enne Posti ja Uue tänava ristmikku. Sealt kulgeb pargi piir mööda parklasse suunduva tee lääneserva, siis ümber parkla Uue tänava lääneservani ning mööda seda Nuutri jõeni. Pargist arvatakse välja Uue tänava parkla senise pargi idatipus. Pargi pindala väheneb senisega (5,17 ha) võrreldes 0,12 ha võrra ja on edaspidi 5,05 ha. Kõik piirimuudatused (kaitse alt arvatakse välja 0,23 ha ja kaitse alla võetakse 0,11 ha) puudutavad vaid munitsipaalmaad.

Kärdla linnapark on kinnismälestiste (Kärdla kirik ning II maailmasõjas hukkunute ja terroriohvrite ühishaud) kaitsevööndina ka muinsuskaitse all.

Kärdla rannapargi 2000. aastast (Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määruse nr 174 „Kaitsealuste parkide välispiiride kirjeldused” § 2 lõige 2) pärit piiri kirjeldus on järgmine: „Kärdla rannapargi välispiir (edaspidi piir) piirneb kaguosas Vabriku väljak 8 hoone välisseinaga, edasi aiaga. Lõunapiiriks on mustkattedega Lubjaahju tänav, mis poolkaarega läheb üle läänepiiriks ja kulgeb piki seda tänavat kuni parkimisplatsini, sealt edasi piki kruusateed lääne-idasuunalise kruusateeni. Nimetatud tee on ühtlasi pargi põhjapiiriks, mis lõpeb paigas, kus idapiiriks olev aed ristub nimetatud teega.” Piirikirjelduse tühistas Vabariigi Valitsuse 29. juuni 2006. a määrus nr 151 „Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piirid”, mille lisas esitati pargi skeem Eesti põhikaardil mõõtkavaga 1 : 5000.

Kärdla rannapargi uueks piiriks on jätkuvalt Lubjaahju tänava pargipoolse teekatte serv, kusjuures pargist arvatakse välja Lubjaahju tänava parkla Rannapaargust (Lubjaahju tn 3) lõuna pool. Edasi kulgeb pargi piir mööda Lubjaahju põigu pargipoolset serva (arvestuslikult 2 m tee teljest) kuni katastriüksuseni Väike-Sadama tn 1d (tunnusega 20501:001:0211; ei jää pargi koosseisu), siis mööda katastripiiri ja lühikesi mõttelisi sirgeid Lubjaahju tänavani. Pargi pindala väheneb senisega (4,27 ha) võrreldes 0,03 ha võrra ja on edaspidi 4,24 ha. Pargist arvatakse välja 0,03 ha eramaad katastriüksusel Vabrikuväljak 8 (37101:003:0550) ja 0,06 ha munitsipaalmaad ning pargiga liidetakse 0,06 ha peamiselt munitsipaalmaad.

Kärdla rannapark on kinnismälestise (Kärdla hiiurootslaste kalmistu) kaitsevööndina ka muinsuskaitse all.

Suuremõisa mõisa pargi 2000. aastast (Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määruse nr 174 „Kaitsealuste parkide välispiiride kirjeldused” § 3 lõige 2) pärit piiri kirjeldus on järgmine: „Suuremõisa pargi välispiir kulgeb põhjaosas mööda vana Suuremõisa–Käina maanteed, lääneosas aga mööda Suuremõisa–Salinõmme teed kuni Kärkla metskonna kvartalit 418 läbiva ida-läänesuunalise sihini, edasi mööda seda kuni jõeni, sealt piki sama kvartali põhjapiiri kuni Suuremõisa jõeni, siis mööda jõge lõuna suunas kuni kinnistuni A70. Lõunapiiriks on kinnistu A70 loodepiir kuni selle lõikumiseni pinnasteega. Alates pargi lõunaosast on idapiiriks pinnastee, mis kulgeb Suuremõisa asula puhastusseadmetest lähtuva kraavini, siis piki kinnikasvanud kraavi uuesti pinnasteeni, edasi mööda seda kuni lossihoovi läbiva teeni. Pargi koosseisu kuuluvad veel lossihoone taga asuv pargiosa, mida piirab paekivist müür, Heltermaa maantee äärde jääv tammeallee kuni kaupluseni 30 meetri ulatuses. Pargi koosseisu jäävad järgmised kinnistud: Kooli A67, A81 pargi idapiiri ja jõe vahele jääv ala, A65 pargi idapiiri ja jõe vahele jääv ala, Käina metskonna kvartali 147 Salinõmme maanteest ida poole jääv osa, samuti põline riigimets.” Piirikirjelduse tühistas Vabariigi Valitsuse 29. juuni 2006. a määrus nr 151 „Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piirid”, mille lisas esitati pargi skeem Eesti põhikaardil mõõtkavaga 1 : 15 000.

Suuremõisa mõisa pargist arvatakse välja Sanglepa allee, mis oli seni osaliselt mõisa pargi koosseisus (2,54 ha ulatuses), kuid mida edaspidi kaitstakse tervikuna eraldi kaitsealuse objektina. Koos muude muudatustega väheneb pargi pindala senisega (50,21 ha) võrreldes 2,1 ha võrra ja on edaspidi 48,11 ha. Pargi koosseisust arvatakse välja 3,05 ha, millest 2,23 ha on eramaa (16 maaüksusel), 0,17 ha on munitsipaalmaa (5 maaüksusel) ja 0,65 ha on riigimaa (6 maaüksusel). (Pargi koosseisust välja arvatavast maast jääb 2,54 ha Sanglepa allee koosseisu ja seal kaitsekord ei muutu.) Pargi koosseisu ja kaitse alla võetakse 0,95 ha, millest 0,37 ha on eramaa (18 maaüksusel), 0,09 ha on munitsipaalmaa (9 maaüksusel) ja 0,49 ha on riigimaa (11 maaüksusel).

Suuremõisa mõisa pargi uus piir kulgeb katastriüksuse Sanglepa allee lõik 200 (63902:001:0636) läänepiirilt (Sanglepa allee idapiirilt) Suuremõisa jõel mööda kergliiklustee (vana Käina maantee) loodepiiri (arvestuslikult 2 m tee pikiteljest) ja siis mööda katastripiiri Kärkla ehk põhja poole suunduva tamme-vahtraalleeni, kulgedes sealt ligi 600 m edasi 15 m kaugusel mõlemal pool allee pikitelge Suuremõisa–Kassarisoo teeni. Kirde ehk kiriku ehk Heltermaa poole kulgeb pargi piir umbes 400 m ulatuses samuti 15 m laiuselt mõlemal pool tammeallee pikitelge kuni pargi senise piirini (u 12 m enne tuuleveski varemeid). Edasi kulgeb pargi piir mööda katastripiiri, kivimüüri ja mõttelist sirget ümber mõisa peahoone ning seejärel uuesti mööda katastripiiri pargiteeni Suuremõisa jõe ääres.

Seni läbi õuema ja hoonete kulgenud pargi piir nihutatakse katastripiirile ning osa õuemaad ja hooned (0,2 ha) arvatakse looduskaitsete piirangute alt välja (muinsuskaitsetelised piirangud jäävad). Suuremõisa jõest ida poole jääv kergliiklustee osa jäetakse pargi koosseisu, et tee arendamisel oleks vajaduse korral võimalik seada pargi kaitseks tingimusi.

Suuremõisa jõe ääres kulgeb pargi piir lõunakaarde mööda jalgrada ja mõttelist sirget ning katastripiiri jõeni, sealt mööda mõttelist sirget jalgraja otsani ja edasi mööda jalgraja telge kagu poole merikotka püsielupaigani.

Pargiga liidetakse püsielupaiga ja pargi vahel riigimetsamaal asuv väike kiil (0,1 ha).

Merikotka püsielupaiga juurest kulgeb pargi piir mööda katastripiiri (ja Väinamere hoiuala piiri) Suuremõisa jõeni ning siis mööda jõe paremkallast ülesvoolu kunagise metsasihini. Sealt

kulgeb pargi piir mõttelise sirgena mööda kunagist metsasihti (ja senist pargi piiri) lääne poole Suuremõisa–Salinõmme teeni. Mööda teekatte serva kulgeb pargi piir põhja poole Sanglepa alleeni ja mööda allee piiri tagasi Suuremõisa jõeni.

Suuremõisa mõisa park on mõisa pargina ja ajalooliste ehitiste tõttu lisaks looduskaitsele ka muinsuskaitse all.

Suuremõisa vahtra-tamme puiestee on kaardiobjektina keskkonnaregistrisse kantud 2000. aastal Eesti Metsakorralduskeskuse poolt veel Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal koostatud dokumendi „Hiiumaa Metsamajandi järelvalvepiirkonna looduskaitseobjektid” materjalide alusel. Vabariigi Valitsuse 29. juuni 2006. a määruse nr 151 „Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piirid” lisas esitati Suuremõisa vahtra-tamme puiestee Suuremõisa mõisa pargi skeemil pargi osana, mitte eraldi objektina. Sellest ajast käsitletakse Suuremõisa vahtra-tamme puiesteed Suuremõisa mõisa pargi osana.

Vaemla mõisa pargi 2000. aastast (Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määruse nr 174 „Kaitsealuste parkide välispiiride kirjeldused” § 4 lõige 2) pärit piiri kirjeldus on järgmine: „Vaemla pargi välispiir kulgeb läänes piki Vaemla–Vaku maanteed, lõunapiiriks on Käina–Heltermaa maantee ja põhja- ning idapiiriks on pargi kuivenduskraav. Vaemla park asub endisel talumaal Vaemla A45.”. Piiri kirjelduse tühistas Vabariigi Valitsuse 29. juuni 2006. a määrus nr 151 „Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piirid”, mille lisas esitati pargi skeem Eesti põhikaardil mõõtkavaga 1 : 5000.

Vaemla mõisa pargi uueks piiriks läänes on jätkuvalt endise Vaemla–Vaku maantee, nüüdse Allika–Vaemla kõrvalmaantee teekatte idapoolne serv. Lõunapiiriks on endise Käina–Heltermaa maantee, nüüdse Suuremõisa–Käina–Emmaste tugimaantee teekatte loodepoolne serv. Mujal kulgeb pargi piir mööda katastripiiri või katastripiiri mõttelist pikendust maanteeni. Erandiks on pargi idanurgas asuva väikese tapamaja territoorium, mis arvatakse looduskaitsealuste piirangute alt välja (muinsuskaitsealused piirangud jäävad). Pargi pindala on senise 6,93 ha asemel 0,1 ha võrra väiksem ehk 6,83 ha. Kaitse alla võetakse 0,13 ha riigimaad ja kaitse alt arvatakse välja 0,23 ha maad, millest 0,21 ha on eraomandis ja 0,02 ha riigiomandis.

Vaemla mõisa pargis on kaks kaitstavat looduse üksikobjekti: Vaemla mägivaher (keskkonnaregistris koodiga KLO4001223) ja Vaemla hõbevaher (KLO4001246). Kummagi üksikobjekti ümber on 50 m raadiusega kaitsevöönd, neist hõbevahtra kaitsevöönd ulatub 12 m pargi piirist väljapoole, kuid pargi piiritlemisel seda ei arvestatud.

Vaemla mõisa park on mõisa pargina ja ajalooliste ehitiste varemete tõttu lisaks looduskaitsele ka muinsuskaitse all.

Sanglepa allee ulatust ei ole teadaolevalt varem ühegi õigusaktiga sätestatud. Keskkonnaregistris oleva senise piiri kandeleks on kunagise Hiiumaa keskkonnateenistuse 2008. aasta kiri (12.11.2008 nr 31-3-1/49774), millega edastati tollasele Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskusele keskkonnaregistris olevate Hiiu maakonna piiritlemata kaitsealuste objektide piirid MapInfo kaardikihtidena. Allee ulatub edaspidi Suuremõisa jõest u 4,9 km pikkuselt Käina ehk edela poole. Sanglepa allee edelapiiriks on katastriüksuse Jõeküla tee (20501:001:0385, edaspidi looduskaitse alla ei kuulu, munitsipaalomand) kirdepiir ja selle mõtteline pikendus Suuremõisa–Käina–Emmaste tugimaantee teekatteservani (kaitse alt arvatakse välja 0,01 ha teeäärset munitsipaal- ja

riigimaad). Loodeservas on allee piiriks Suuremõisa–Käina–Emmaste tugimaantee teekatteserv, kaguservas on allee ulatuseks 15 m allee pikiteljest. Suuremõisa–Salinõmme kõrvalmaanteest kirde pool on allee loodepiir allee pikiteljest samuti 15 m kaugusel. Sanglepa allee kirdepiiriks on Suuremõisa jõel olev katastripiir. Suuremõisa–Salinõmme kõrvalmaanteest kirde pool piirneb Sanglepa allee kagu ja ida pool Suuremõisa mõisa pargiga.

Sanglepa allee pindala on senisest (6,15 ha) 7,91 ha võrra suurem ja on edaspidi 14,06 ha, kuid sellest oli seni looduskaitse all (senise Sanglepa allee ja Suuremõisa mõisa pargi või nende mõlema piires) 7,05 ha. (Senise Suuremõisa mõisa pargi koosseisust arvatakse Sanglepa allee koosseisu 2,54 ha maad, mis puudutab seitset eramaaüksust, kaht munitsipaalmaaüksust ja nelja riigimaüksust.) Uut maad võetakse kaitse alla 7,01 ha. Kaitse alla võetavast maast on 3,05 ha eraomandis, 0,34 ha munitsipaalomandis, 3,55 ha riigiomandis ja 0,07 ha katastrisse kandmata (2020. a jaanuari seisuga). Kaitse alt arvatakse välja 0,01 ha seni Suuremõisa mõisa pargi koosseisu kuulunud allee maad, mis jaguneb kolme katastriüksuse vahel, neist kaks on riigiomandis ja üks eraomandis.

Sanglepa allee on mõisaaegse alleena lisaks looduskaitsele ka muinsuskaitse all.

Eelnõukohase määruse jõustumisel arvatakse nimetatud parkidest ja alleest eramaad kaitse alt välja kokku 0,53 ha ja võetakse kaitse alla 3,42 ha.

2.2. Kaitsekord

2.2.1. Kaitsekorra kavandamine

Vabariigi Valitsus on 3. märtsi 2006. a määrusega nr 64 „Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskiri” (edaspidi *parkide kaitse-eeskiri*) kehtestanud kõigi maastikukaitseala eritüübina kaitse alla võetud parkide, arboreetumite ja puistute kaitsekorra. Eelnõukohase määrusega ei nähta ette vajadust seda kaitsekorda muuta, kuna see tagab kaitseväärtuste soodsa seisundi säilimise ning annab võimaluse soodsa seisundi parandamiseks ja taastamiseks. Eelnõukohase määrusega kaitsekorra muutmist ei kaasne, kuid selguse huvides antakse alljärgnevalt ülevaade kaitsekorrast, millega tuleb pärast piiride kehtestamist arvestada.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kõik pargid (sh alleed, edaspidi koos *park* või *pargid*) tervikuna määratud piiranguvööndisse. Pargi soodne seisund tagatakse piiranguvööndi kaitsereežiimiga, seades piirangud ainult parkide põhiväärtusi ohustavale tegevusele, pargi vaatelisuse ja terviklikkuse rikkumisele ning parki sobimatute massiürituste korraldamisele.

Vastavalt parkide kaitse-eeskirja § 9 lõikele 1 korraldatakse parki jääva kaitstava looduse üksikobjekti kaitset keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrusega nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” sätestatud korras.

Vastavalt parkide kaitse-eeskirja § 9 lõikele 2 korraldatakse parki jääva muinsuskaitseobjekti kaitset muinsuskaitseasutuses sätestatud korras.

2.2.2. Pargi piiranguvöönd

2.2.2.1. Piiranguvööndi eesmärk

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veela, kus on majandustegevus lubatud, arvestades looduskaitsealuses ning parkide kaitse-eeskirjaga sätestatud kitsendusi. Kuna iga kaitsealune park koosneb ühest pargipiiranguvööndist, siis selle kaitse eesmärk ei erine kaitse üldeesmärgist. Parkide kaitse-eeskirja § 1 lõike 2 järgi on kaitsealuse pargi eesmärk ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega.

2.2.2.2. Lubatud tegevused ja liikumine pargis

Parkide kaitse-eeskirja alusel on eelnõukohases määruses käsitletavates kaitsealustes parkides kehtestatud erinevate huvidega tasakaalus ja kaitseväärtuste säilimiseks vajalikud vähimad piirangud. Keelatud on igasugune füüsilise keskkonna muutmine, mis võib kahjustada ökoloogilist tasakaalu ja pargi vaatelist ilmet. See puudutab kõiki pargisisese ja pargiga vahetult piirneva infrastruktuuri aspekte (kuivendustööd, niisutussüsteemid, teed, parklad, tarad, hooldusrajatised, objektid pargikülastajate teenendamiseks jne).

Park on mõeldud avalikuks kasutamiseks ning valdajal ei ole õigust keelata pargi maa-alal erateede ja radade avalikku kasutamist päikesetõusust päikeseloojanguni. Õuemaal viibimine on lubatud üksnes valdaja loal. Külastajate arvu peab reguleerima vastavalt pargi suurusele ja koormustaluvusele, et oleks võimalik hoida pargi füüsilist seisundit ja kultuurilist väärtust. Parkide kaitse-eeskirjas on sätestatud, et üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamiseks selleks ettevalmistamata kohas on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ning üle 50 osalejaga üritus selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohas ei vaja valitseja nõusolekut. Telkimine ja lõkke tegemine on pargis lubatud kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohas. Õuemaal on telkimine ja lõkke tegemine lubatud valdaja loal.

Pargi põhistruktuuri moodustab kõrghaljastus, mille säilitamiseks ja eluea pikendamiseks, pargi külastajate ja kasutajate elu ning vara ohutuse tagamiseks ja puujuurte vigastamise vältimiseks on pargis keelatud sõidukitega sõitmine väljaspool selleks määratud teid ning sõidukit tohib parkida vaid parklas. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine pargi valitseja nõusolekuta on lubatud hooldus-, järelevalve- ja päästetöödel, samuti liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ja maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel. Jalgrattaga sõitmine on lubatud selleks määratud teedel ja radadel.

Pargi veekogudel võib sõita mootorita ujuvvahendiga. Veemootorsõidukiga on lubatud sõita pargi valitseja nõusolekul ning järelevalve- ja päästetöödel.

Pargis on lubatud kalapüük ja jahipidamine vastavalt kalapüügiseadusele ja jahiseadusele.

2.2.2.3. Vajalikud tegevused

Pargi ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks on pargis vajalikud tööd, nagu niitmine, puu- ja põõsarinde kujundamine ning põlispuude toetamine, et tagada pargi ilme säilimine ja sellest sõltuva elustiku (nt kaitsealuste putuka-, linnu- jt loomaliikide ning põlispuude) mitmekesisus. Need tööd lähtuvad eelkõige vajadusest saavutada ja säilitada pargi soodne seisund, sest ajaloolised pargid kaotavad sarnaselt poollooduslike kooslustega oma senise väärtuse, kui neid ei hooldata.

2.2.2.4. Keelatud tegevused pargis

Pargis on keelatud maavara kaevandamine.

Pargis asuva kaitstava looduse üksikobjekti puhul peab arvestama, et üksikobjekti kaitsevööndis (mis on üldjuhul raadiusega 50 m ümber üksikobjekti) on lisaks keelatud maainese kaevandamine, veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine, uute maaparandussüsteemide rajamine, jäätmete ladustamine ning jugade, allikate ja karstivormide ümbruses väetiste ja mürkkemikaalide kasutamine.

2.2.2.5. Tegevuse kooskõlastamine pargi valitsejaga

Planeeritud tegevuse ühtivus pargi kaitse eesmärgiga sõltub konkreetsetest tingimustest ja vajab igakordset kaalutusotsust. Seetõttu on vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1 ja parkide kaitse-eeskirjale mitmed tegevused lubatud vaid pargi valitseja nõusolekul. Need tegevused on järgmised: puuvõrde või põõsaste kujundamine ja puittaimestiku raie; ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine; projekteerimistingimuste andmine; detail- ja üldplaneeringu kehtestamine; nõusoleku andmine väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks; ehitusloa andmine; veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uute veekogude rajamine; katastriüksuse kõlvikute piiride ja sihtotstarbe muutmine; maakorralduskava koostamine ja maakorraldustoimingute teostamine; puhtpuistute kujundamine; uuendusraie; biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine; uue maaparandussüsteemi rajamine; jahilukite lisasõõtmine.

Pargi valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt pargi valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada pargi kaitse eesmärgi saavutamist või seisundit. Pargi valitseja võib valitseja nõusolekut vajavate tegevuste kooskõlastamisel seada kirjalikult tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta pargi kaitse eesmärgi saavutamist ega pargi kui ühtse terviku seisundit. Kui tegevust ei ole pargi valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud pargi valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta pargi kaitse eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus toimub, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse pargis majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud pargi valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutluse kaudu leida lahendusi, kus tegevus ei kahjusta loodus- ja kultuuriväärtusi, saavutades looduskaitse ja arendushuvide ühitamise.

3. Menetluse kirjeldus

Hiiu maakonna kaitsealuste parkide ja puistu piiride kehtestamise määruse eelnõu avalik väljapanek toimus ... kuni ... 2021. a Keskkonnaameti Kärkla kontoris ja Hiiumaa Vallavalitsuses. Lisaks sai avalikkus määruse eelnõu, seletuskirja ja kaardiga tutvuda veebis Keskkonnaameti ja Hiiumaa valla kodulehel. Teade määruse eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus ... 2021. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja kohalikus ajalehes Hiiu Leht. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus määruse eelnõu avalikustamise teade ... 2021. a.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade määruse eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Hiiumaa Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Transpordiametile, ... maaomanikule, MTÜ-le Eesti Metsa Abiks ja Eesti Erametsaliidule. ... teadet saadeti elektrooniliselt ning ... teadet tähtkirja ja väljastusteatega. Teates tehti ettepanek, et ilma vastava ettepanekuta avalikku koosolekut ei korraldata, ning paluti parandusettepanekud ja vastuväited esitada Keskkonnaametile kirjalikult hiljemalt ... 2021. a. *Koosoleku korraldamise kohta esitati Keskkonnaametile küll küsimusi, kuid ettepanekut korraldada avalik koosolek siiski ei tehtud.*

Tähtajaks (... 2021. a) ühtegi vastuväidet või parandusettepanekut Keskkonnaametile ei esitatud, kuid esitati mitmeid küsimusi nii kirjalikult kui ka suuliselt (telefonitsi) ning MTÜ Eesti Metsa Abiks palus hilinenult (... 2021. a) ettepanekute esitamiseks lisaagea, mida ka lubati (ettepanekud paluti esitada hiljemalt ... 2021. a). Uueks tähtajaks esitati tabelis 1 olevad ettepanekud. Ettepanekute tegijatele vastati kirjalikult.

Tabel 1. Ettepanekud kaitsealuste parkide ja puistute piiride kehtestamise kohta

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus

Varem, 11. maist kuni 8. juunini 2020. aastal toimus Hiiu maakonna kaitsealuste parkide ja Sanglepa allee piiride muutmise ning Kõrgessaare pargi looduskaitse alt välja arvamise väljatöötamise kavatsuse avalik tutvustamine. Selle tulemused edastas Keskkonnaamet Keskkonnaministeeriumisse 16. septembri 2020. a kirjaga nr 7-4/20/15680 ning see kiri on nähtav Keskkonnaameti dokumendiregistri avalikus vaates (<https://adr.envir.ee>).

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on hea loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrusega ajakohastatakse Hiiu maakonna kaitsealuste parkide piire, kehtestatakse kaitsealuse Sanglepa allée piir ning arvatakse kaitse alt välja munitsipaalmaal asuv Kõrgessaare park, mis ei vaja riiklikke looduskaitsepiiranguid. Kehtestatavad piirid arvestavad alade eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja piiride rakendamine tagab nende väärtuste säilimise.

Lääne-Eesti saared kuuluvad UNESCO biosfääri programmiala (programm MAB ehk *Man and Biosphere*) koosseisu ning kaitstavad alad (kaitse- ja hoiualad ning püsielupaigad) on programmiala tuum- ja puhveralad (sihtkaitsevööndid on tuumalad, piiranguvööndid ja hoiualad on puhveralad), mille hea seisund tagab biosfääri programmiala hea seisundi.

Pargid ja Sanglepa allée olid juba varem riikliku kaitse all. Kaitse alt arvatakse viiest pargist ja ühest alleest kokku välja 2,4 ha maad, millest 0,53 ha on eramaa ja 0,12 ha riigimaa ning millelt tuleb edaspidi (pärast muudatuste jõustumist alates 1. jaanuarist) senise 50% asemel 100% määraga maamaksu maksma hakata. Arvestades, et muudatus puudutab rohkem kui 16 katastriüksust, ei ole muudatuse mõju ei maaomanikele ega kohalikule omavalitsusele märkimisväärne. Munitsipaalmaad arvatakse kaitse alt välja kokku 1,75 ha.

Kaitse alla võetakse kokku 8,5 ha maad, millest 3,42 ha on eramaa ja 4,11 ha riigimaa ning millelt peab edaspidi maamaksu tasuma 50% väiksemas määras. Muudatus puudutab 47 katastriüksust, millest 36 on era- ja 11 riigiomandis. Munitsipaalmaad võetakse kaitse alla 0,97 ha.

Selleks, et kompenseerida maaomanikule kaitstaval alal kehtivaid piiranguid, on kaitstava ala piiranguvööndis 50% maamaksuvabastus.

Vastavalt maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikule omavalitsusele maamaksutulude vähenemine. *MaaMS* § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. *MaaMS* § 4 lõike 2 kohaselt makstakse LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. *MaaM* § 4 lõike 1 punkti 6 kohaselt ei maksta maamaksu omavalitsusüksuse haldusalal asuvalt munitsipaalmaalt. Kuna kaitse alt arvatakse välja 0,65 ha varem piiranguvööndisse kuulunud mittemunitsipaalmaad ning kaitse alla piiranguvööndisse arvatakse 7,53 ha mittemunitsipaalmaad, väheneb kohaliku omavalitsuse maamaksutulu arvestuslikult 14 euro võrra aastas.

Riigimetsamaad võetakse kaitse alla ja piiranguvööndisse 0,37 ha. Riigimetsa Majandamise Keskuse Hiiu metsakonna metsa majandamise kava aastani 2022 järgi vähendab 1 ha majandusmetsa range kaitse alla võtmine puidukasutuse tulu 105 eurot aastas. Piiranguvööndi mõju on umbes kümnendik range kaitse alla võtmise mõjust. Arvestades eeltoodut, ulatuks igaaastane saamata jäänud puidutulu parkide piiride uuendamisel ja Sanglepa allée piiri kehtestamisel nelja euron.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. *Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikule omavalitsusele ning maa omanikele ja haldajatele arvamuse avaldamiseks eelnõu*

materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Eeltoodu põhjal võib väita, et määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.